

Green Care -palveluiden luokitus Suomessa

Arja Jääskeläinen, KT, lehtori, Hyvinvointipalveluiden osaamisala, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: Green Care, palvelut, sosiaaliala, terveydenhuoltoala, luokitus

Johdanto

Green Care -toiminta on Suomessa määritelty luontoon tukeutuvaksi toiminnaksi, jonka avulla edistetään ihmisen hyvinvointia ja elämänlaatua (Soini ym.2011). Määrittely on hyvin laaja ja sen alle voi sijoittaa hyvin erilaisia palveluja ja toimintatapoja. Green Care -palveluita on luokiteltu aiemmin MTT:n Voimaa! -hankkeessa vuonna 2014 (Vehmasto 2014). Palveluluokittelua on muokattu sen jälkeen viimeksi Green Care -laatumerkin hakua varten päivitettyyn Green Care -laatutyökirjaan (Luke ja THL 2017, 8).

Luontoa elämään! -hankkeessa (ESR) on kehitetty osallisuutta vahvistava luontoon tukeutuva kuntoutustoiminnan malli (Tolvanen & Jääskeläinen 2016). Mallin perustelujen ja siihen liittyvän kuntoutusparadigman muotoilun yhteydessä sekä myöhemmin osahanketoimijoiden kesken ollaan pohdittu myös Green Care -toiminnassa nykyisin käytössä olevia käsitteitä, erityisesti palveluiden luokitusta ja niiden perusteluja. Keskusteluissa ovat kirjoittajan lisäksi olleet mukana Lapin ammattikorkeakoulun lehtorit Tero Leppänen ja Leena Välimaa sekä Eduron, Kemijärven ja Sallan osahanketoimijat Laura Niskala, Tero Vuolli, Tiina Annunen, Tarja Mouhi, Tanja Mykkänen ja Niina Mattila. Tässä artikkelissa kuvataan näkemyksiämme palveluluokitukseen.

Green Care -palveluluokitus Suomessa

Voimaa! -hankkeen tekemässä palveluluokituksessa Green Care -palvelut on jaettu sosiaali- ja terveystieteisiin, sosiaalipedagogisiin ja kasvatuspalveluihin sekä virkistys- ja

hyvinvointipalveluihin (Kuvio 1). Tämä jako noudattelee julkisten, erityisesti kunnallisten palveluiden tuottamisen luokittelun logiikkaa, varsinkin, jos keskimäinen ryhmä ajatellaan kasvatuspalveluiksi ja kolmas vapaa-ajan palveluiksi. Lisäksi luokittelukuvioon on kuvattu palveluiden karkea jako luontohoivan ja luontovoiman palveluihin. Luontohoivan palveluilla tarkoitetaan palveluita, joiden tuottamiseen vaaditaan tuottajalta sosiaali- ja terveysalan koulutus, kun taas luontovoiman palveluissa sitä ei vaadita. Kummankin kategorian palveluntuottajilta edellytetään kuitenkin Green Care -osaamista, joka voi olla kokemukseen tai opintoihin perustuvaa. Luontohoivan ja -voiman palveluiden raja on liukuva, eikä kaikista palveluista voi täsmällisesti sanoa, kumpaan ryhmään se kuuluu.

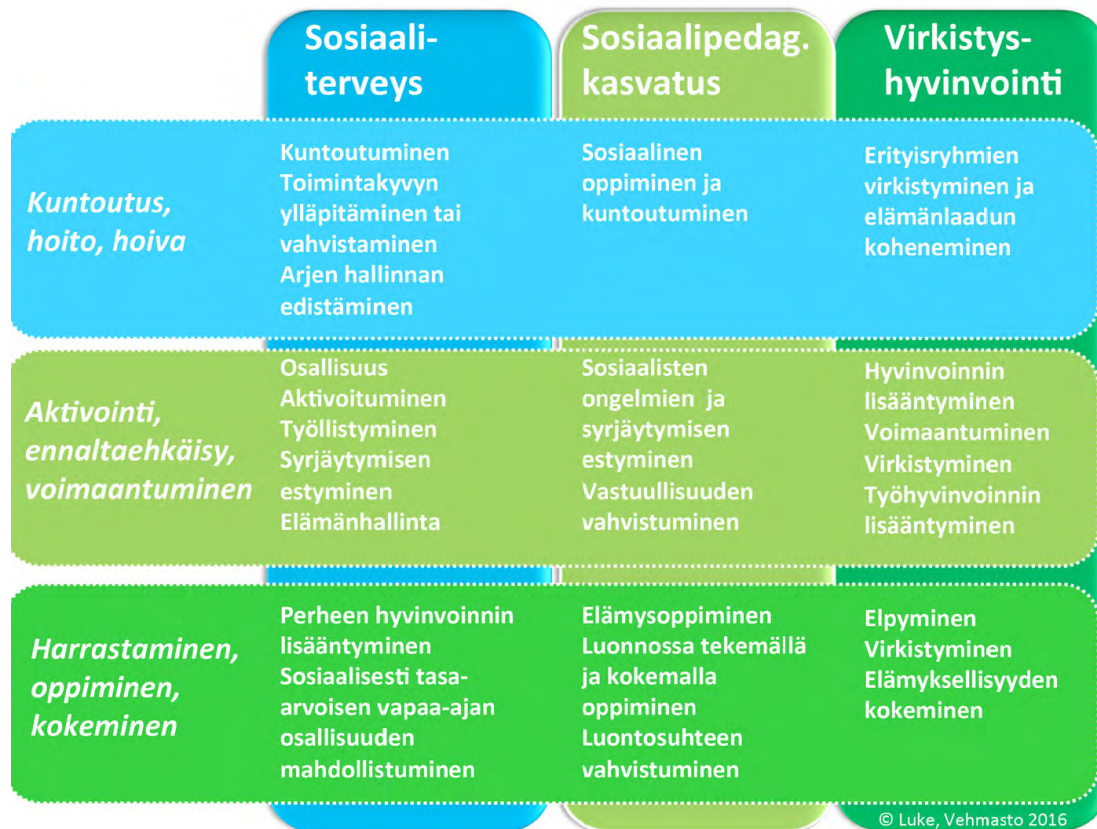

Kuvio 1. Green Care -palveluiden luokittelu (Luke ja THL 2017).

Kuvion vaakasuunnassa palvelut on jaettu myös kolmeen ryhmään. Tämä jako tuottaa ongelmia sarakkeilla ja riveillä olevien palveluiden yhteen sovittamisessa sekä sarakkeelle että riveille sopiviksi. Esimerkiksi Kasvatuspalveluiden keskimmaiselle riville ei ole oikein löytynyt sopivaa palvelua ja Virkistyspalveluissa on alimpana tavoitteellinen virkistystoiminta, jonka pitäisi kuvata luokan kaikkia palveluita. Ongelmia on myös palveluiden nimeämisessä. Ne ovat osittain täsmällisiä palveluiden nimiä (Päivätoiminta), osittain toimintatapoja (Ennalta ehkäisevän tuen ja varhaisen puuttumisen palvelut) ja osittain toiminnan tavoitteen näkökulmasta kuvattuja (Voimaannuttavat palvelut).

Palveluille on nimetty lisäksi tavoitteita vaakariveittäin (kuvio 2). Niiden yhteensovittaminen palveluiden kanssa onnistuu vain osittain, koska palveluiden nimeäminen ei ole johdonmukaista. Lisäksi tavoite olisi mielekästä kuvata asiakaslähtöisesti eikä työntekijän tai organisaation näkökulmasta. Tavoitteena voi olla kuntoutuminen, voimaantuminen tai

oppiminen, mutta ei hoito, hoiva tai harrastaminen, koska niiden avulla asiakas pääsee kohti jotain muutosta elämässään. Muutos voi olla kuntoutumisen lisäksi vaikkapa arjen hallinta, rentoutuminen ja virkistyminen. Tavoitteiden asettaminen tähän kuvioon on kohtuullisen haastavaa, koska monet Green Care -palvelujen tavoitteet koskevat useita eri tasoilla olevia palveluja, esimerkkinä voimaantuminen, elpyminen ja virkistyminen.

Kuvio 2. Green Care –palveluiden tavoitteet sekä palvelun tuottajat ja ostajat (Luke ja THL 2017).

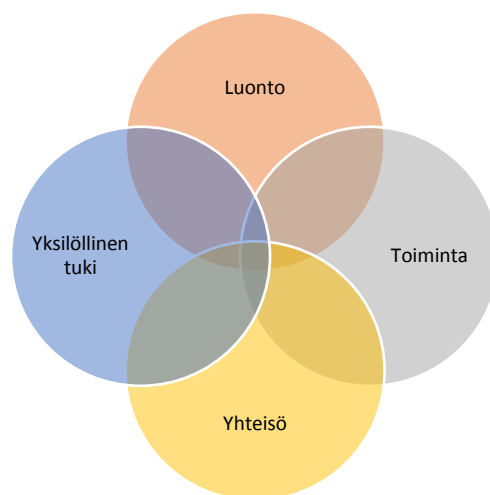
Palvelu ja palveluluokittelun tarkoitus

Palvelu voidaan määritellä esimerkiksi ”organisoidun toiminnan tuloksena syntyväksi aineettomaksi hyödykkeeksi tarpeiden tyydyttämiseksi” tai enemmän asiakkaan näkökulmasta palvelu on ”toiminta tai toimintojen yhdistelmä, jonka palveluntarjoaja toteuttaa vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa vastatakseen asiakkaan tarpeeseen” (TEPA). Palvelujen luokittelun tarkoituksena on se, että palveluiden tuottajat ja palveluiden tarvitsijat kohtaavat toisensa.

Palvelut luokitellaan jonkin valitun erottelevan kriteerin mukaan. Esimerkiksi terveysalan palveluluokittelussa palveluita erottelevana tekijänä on palvelun tarjoamiseen vaadittava ammatillinen osaaminen. Sosiaali- ja terveysalan palvelun keskeinen elementti on asiakkaan ja asiantuntijan kohtaamistilanne, josta seuraa muutosta asiakkaan fyysisessä, psyykkisessä, sosiaalisessa, kognitiivisessa tai taloudellisessa tilanteessa. (Ojala & Nurmi-Koikkalainen 2009).

Sosiaali- ja terveysalan palveluluokittelu sekä asiakkaan tarvitsema tuki Green Care -palveluiden luokittelun lähtökohtana

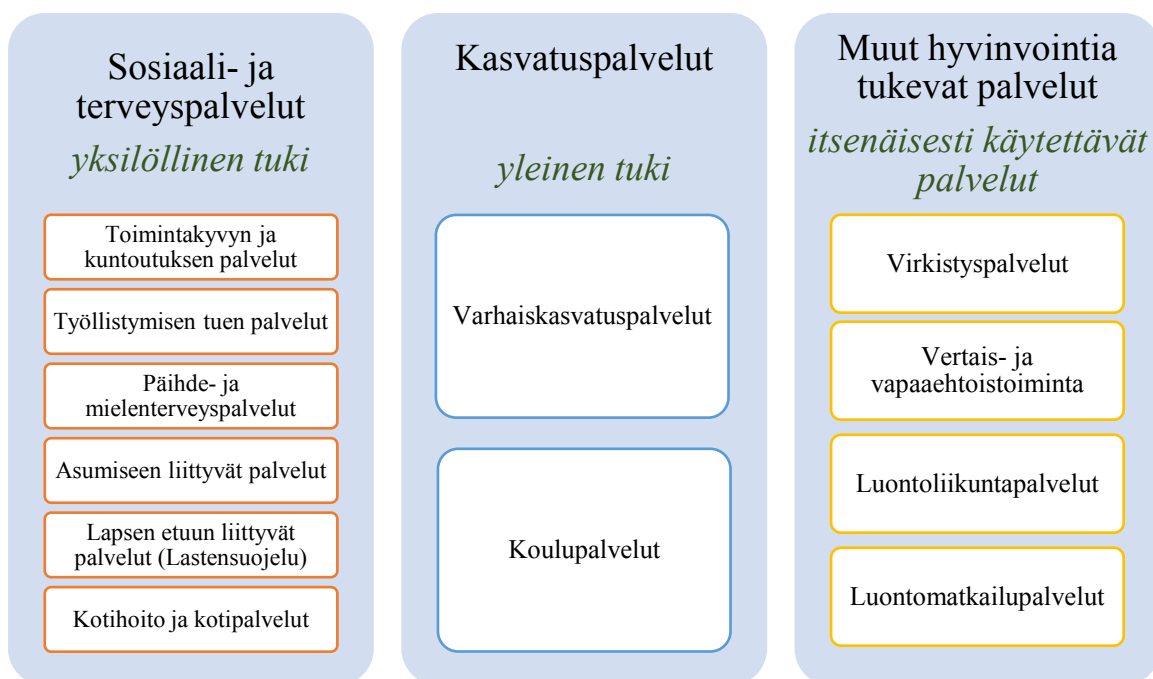
Green Care –palvelujen luokittelua voi tarkastella myös asiakkaan tarvitseman tuen näkökulmasta. Olemme esittäneet, että Green Care -palveluiden vaikuttavuuden elementtien eli luonnon, toiminnan ja yhteisön lisäksi tarvitaan neljänneksi elementiksi yksilöllinen tuki, jota asiakas tarvitsee saadakseen luontotoiminnasta tukea esimerkiksi kuntoutumiseen tai arjen hallintaan (kuvio 3) (Tolvanen & Jääskeläinen 2016). Yksilöllisen tuen tarve ja sisältö on kirjattu asiakkaan kuntoutus- tai hoitosuunnitelmaan. Kysymyksessä ovat tällöin sosiaali- ja terveyspalvelut, joissa luontotoiminta tuottaa lisäarvoa ja tukee yksilön kuntoutumista ja arkea.

Kuvio 3. Luontoon tukeutuvan kuntoutustoiminnan vaikuttavat elementit (Tolvanen & Jääskeläinen 2016)

Palveluiden luokittelun erottelevana tekijänä asiakkaan saama yksilöllinen tuki on kuvattu kuviossa 4. Nämä palvelut on nimetty pääasiassa sosiaali- ja terveysalan palveluluokituksen mukaisesti (Ojala & Nurmi-Koikkalainen 2009). Kasvatuspalveluissa tarjottava tuki on yleistä,

aikuisen työntekijän antamaa tukea. Sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä kasvatus- tai koulutuspalveluiden lisäksi Green Care -palveluja ovat muut hyvinvointia tukevat palvelut, joiden järjestäminen ja tuottaminen eivät kuulu julkiselle sektorille eli kunnille, valtiolle tai maakunnille. Näiden palveluiden käyttämiseen osallistujat eivät tarvitse yksilöllistä tukea vaan käyttävät palveluja itsenäisesti. Muihin hyvinvointia tuottaviin palveluihin on tässä luokituksessa liitetty Luontoliikunta- ja matkailupalvelut sekä Sosiaali- ja terveyspalveluiden luokituksesta Oheis- ja tukipalveluiden pääluokasta Virkistyspalvelut sekä Vertais- ja vapaaehtoistoiminta.

Kuvio 4. Palveluluokat, joiden sisällä olevia palveluita voidaan tuottaa Green Care -palveluina, pääasiassa sosiaali- ja terveysalan palveluluokituksen mukaan luokiteltuina.

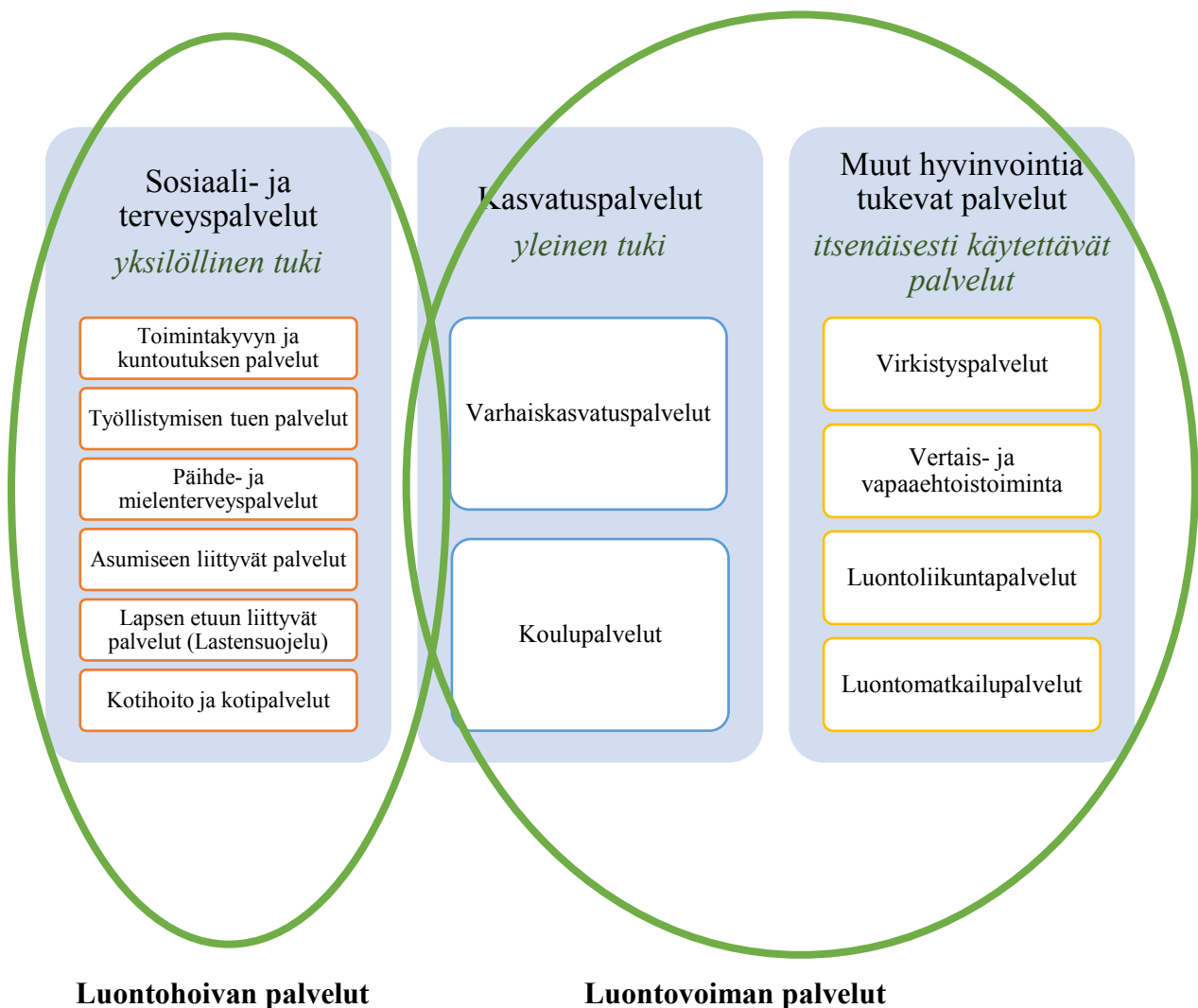
Kuviossa 4 kuvatut palvelut luetellaan tarkennettuina alaluokkineen sosiaali- ja terveysalan palveluluokituksen mukaan taulukossa 1. Näitä palveluja voidaan näkemyksemme mukaan tuottaa Green Care –palveluina tai käyttää niiden yhteydessä Green Care -toimintatapaa. Silloin voidaan puhua luontoon tukeutuvista palveluista esim. luontoon tukeutuva avokuntoutuspalvelu tai sosiaalinen kuntoutus, päivätoiminta tai varhaiskasvatus.

Taulukko 1. Sosiaali- ja terveysalan palveluluokituksen mukaiset palvelut, joissa voidaan käyttää Green Care -toimintatapaa

Palveluluokka	Alaluokka 1	Alaluokka 2
Toimintakyvyn ja kuntoutuksen palvelut	Lääkinnällinen kuntoutuspalvelu	Kuntoutuslaitospalvelu
		Avokuntoutus
	Kuntoutuksen terapiapalvelut	Ratsastusterapian palvelut
		Sosiaalityön kuntoutuspalvelut
	Sosiaalihuollossa annettava yksilöllinen ohjaus	Sosiaalinen kuntoutus
	Ammatillinen kuntoutuspalvelu	
	Vammaispalvelut	
	Kehitysvammaisten erityishuolto	
	Omatoimisuutta tukevat sosiaalipalvelut	
	Toimintakykyrajoitteita ennalta ehkäisevä palvelu	
	Päivätoiminta	
	Loma- ja virkistystoiminta	
Työllistymisen palvelut	Harrastus- ja kerhotoiminta	
	Viriketoiminta	Liikunta- ja verryttelytoiminta
		Ulkoilupalvelu
	Vammaisten henkilöiden työllistymisen tukeminen	Avotyötoiminta
	Pitkään työttömänä olleiden työllistymisen tukeminen	Tuettu työllistyminen
	Työllistymistä tukeva toiminta	
Päihde- ja mielenterveyspalvelut	Työkokeilu	
	Työhönvalmennus	
	Työtoiminta	Kuntouttava työtoiminta
	Päihdepalvelut	Päihdekuntoutus
		Ehkäisevä päihdetyö
		Muut päihdepalvelut
	Mielenterveyspalvelut	Mielenterveyden ongelmia ennalta ehkäisevä palvelu
Asumiseen liittyvät palvelut		Mielenterveysasiakkaiden työtoiminta
	Tukiasuminen	Mielenterveysasiakkaiden päivätoiminta
	Palveluasuminen	Mielenterveyskuntoutujien laitoshoido
	Perhehoito	Osavuorokautisesti tuettu palveluasuminen
		Ympäri vuorokautinen palveluasuminen
Lapsen etuun liittyvät palvelut	Laitoshoido	Lyhytaikainen palveluasuminen
	Lastensuojelu	Ammatillinen perhehoito
	Kasvatus- ja perheneuvontapalvelut	Lyhytaikainen perhehoito
	Perhekuntoutuksen palvelut	Pitkäaikainen perhehoito
	Tukiperhepalvelut	
Kotihoito ja kotipalvelut	Nuorisotyö	
	Kotihoito	
Varhaiskasvatuspalvelut		Päiväkotihoito
	Lasten päivähoito	Perhepäivähoito
		Ryhmäperhepäivähoito
	Avoin varhaiskasvatustoiminta	Leikkipuistotoiminta
	Perhekahvilatoiminta	
Koulupalvelut	Peruskoulupalvelut	
Oheis- ja tukipalvelut	Virkistyspalvelut	Viihde- ja ajanvietepalvelut
		Liikuntaa ja kuntoilua tukeva itsepalvelu
		Muu virkistyspalvelu
Vertais- ja vapaaehtoistoiminta	Vertaistoiminta	
	Ystävätoiminta	
	Asukastapahtominta	

Luontohoivan ja -voiman palvelut ja niiden tavoitteet

Esitetyn luokituksen mukaisia sosiaali- ja terveyspalveluja voidaan ajatella luontohoivan palveluiksi ja muita kuin sosiaali- ja terveyspalveluiden luokassa olevia luontovoiman palveluiksi (kuvio 5). Luontohoivan palvelut edellyttävät palvelun tarjoajalta sosiaali- tai terveysalan ammatillista osaamista. Luontovoiman palveluissa ammatillisuus rakentuu kasvatus-, virkistys-, liikunta- tai matkailualan osaamisesta liitettynä luonto-osaamiseen.

Kuvio 5. Luontohoivan ja luontovoiman palvelut

Sekä luontohoivan että -voiman palveluiden tavoitteena yleensä on yksilön voimaantuminen ja elpyminen. Luontohoivan palveluissa osallistujat ovat yhteistyössä työntekijöiden kanssa

asettaneet henkilökohtaiset tavoitteet, joihin pääsemistä palvelun toteutuminen juuri luontopalveluna tukee ja antaa palvelulle lisäarvoa. Kasvatusalan palveluissa tavoitteena voi olla osallistujien luontosuhteen luominen ja vahvistuminen sekä luonnon avulla oppiminen. Muiden hyvinvointia tukevien palveluiden tavoitteena ovat yleiset Green Care -palveluiden tavoitteet ja yksilöiden itselleen asettamat tavoitteet.

Lopuksi

Toisin kuin Green Care -palvelujen luokitus Green Care -toimintatapojen tai -muotojen luokitus on tarpeellinen, ja nykyisellään selkeä ja helposti ymmärrettävä. Sen mukaan Green Care -toimintatavat jaetaan eläin-, luonto-, puutarha ja maatila- tai metsäavusteisiin toimintamuotoihin tai -tapoihin. Voi miettiä, onko Green Care -palvelujen luokittelu ylipäätään tarpeen erillisellä palveluluokituksella, koska saman tyyppistä Green Care -toimintatapaa voi käyttää monien palvelujen yhteydessä. Esimerkiksi eläin- tai puutarha-avusteista toimintatapaa voi käyttää avokuntoutuksessa, mielenterveysasiakkaiden päivätoiminnassa, palveluasumisessa tai päivähoitopalveluissa ja monissa muissa palveluissa. Palvelua voisi silloin nimittää esimerkiksi Green Care -avokuntoutuspalveluksi, Green Care -päivätoimintapalveluksi, Green Care -päivähoitopalveluksi tai Green Care -palveluasumispalveluksi. Toinen mahdollisuus on liittää toimintatapa palvelun nimen etuliitteeksi, esimerkiksi puutarha-avusteinen avokuntoutuspalvelu tai eläinavusteinen päivähoitopalvelu. Näin palvelun sisältö täsmentyisi vielä paremmin kuin Green Care -etuliitteellä kuvattuna.

Koska Green Care -toiminta on käytännössäkin hyvin eri aloja yhdistävää yhteistyötä, ja siinä kohtaavat näiden alojen käsitteet, ajatukset ja toimintamallit, ehdotamme, että Suomen Green Care -palvelujen luokitusta pohdittaisiin vielä yhteisesti monialaisella joukolla esimerkiksi Green Care Finland ry:n johdolla.

Lähteet

Luke ja THL 2017. Green Care -laatutyökirja. Luonnonvarakeskus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.4.2017.

http://gcfinland.fi/tiedostopankki/222/Green-Care_laatutyokirja-28.1.2017.pdf

Ojala, M. & Nurmi-Koikkalainen, P. 2009. Palveluluokitus 2008. Terveystieteen tutkimuskeskus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino.

Soini, K. & Ilmarinen, K. & Yli-Viikari, A. & Kirveennummi, A. 2011. Green care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 76:3, 320–331

TEPA. TEPA-sanastokeskus TSK:n termipankki 2017. Viitattu 3.4.2017

<http://www.tsk.fi/tepa>

Tolvanen, T. & Jääskeläinen, A. 2016. Osallisuutta vahvistavan, luontoon tukeutuvan kuntoutustoiminnan malli. Luontoa elämään, luontoa kuntoutukseen teemajulkaisu 1/3. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu.

Vehmasto, E. 2014. Green Care -palvelutyypit Suomessa. Teoksessa: E. Vehmasto (toim.) Suomalaisen Green Care -toiminnan suuntaviivat. MTT Kasvu 20. Viitattu 3.4.2017

<http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu20.pdf>